

MILLIY IQTISODIYOTDA KICHIK BIZNES KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY-NAZARIY ASOSLARI

Dadajonov Jahongir Jabborovich
Fargʻona davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada milliy iqtisodiyotda transmilliy korporatsiyalarning hamda kichik biznes korxonalarini tutgan oʻrni hamda uning rivojlantirish usullari tahlil qilingan. Iqtisodiyotning rivojida kichik biznes korxonalarini oʻrni benihoya kata ekanligi, va uning ahamiyati yoritilgan.

Kalit soʻzlar. Korporatsiya, kichik biznes, iqtisodiyot, sanoat, tarmoq, korxona, rentabellik, foyda zarar, taavakkalchilik, transmilliy korporatsiyalar.

Аннотация. В статье анализируется роль транснациональных корпораций и малого бизнеса в национальной экономике, а также методы их развития. Роль малого бизнеса в развитии экономики чрезвычайно велика, и подчёркивается его значение.

Ключевые слова: Корпорация, малый бизнес, экономика, отрасль, сектор, предприятие, рентабельность, прибыль и убыток, риск, транснациональные корпорации.

Annotation. This article analyzes the role of transnational corporations and small businesses in the national economy and the methods of their development. The role of small businesses in the development of the economy is extremely large, and its importance is highlighted.

Keywords. Corporation, small business, economy, industry, sector, enterprise, profitability, profit and loss, risk, transnational corporations.

Kirish. Kichik va oʻrta biznes (KOB) iqtisodiyotning ajralmas qismi boʻlib, koʻplab davlatlarda iqtisodiy oʻsish, bandlik, innovatsiyalarni rivojlantirish va mahalliy ishlab chiqarishni qoʻllab-quvvatlashda muhim rol oʻynaydi. Oʻzbekiston iqtisodiyotida ham kichik biznesni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishlaridan biridir. Ushbu maqolada kichik biznesning milliy iqtisodiyotdagi ahamiyati, rivojlantirishning iqtisodiy nazariy asoslari va amaliy masalalari tahlil qilinadi. Jahonda korporativ boshqaruvga boʻlgan munosabat XX asrning 90 yillaridan

yanada ortib, korporativ tuzilmalarni shakllantirishga turli darajalarda taraqqiy etgan davlatlar alohida e'tibor qarata boshladilar. Bu davrga kelib, korporativ boshqaruv tamoyillari joriy etilib, xalqaro global transmilliy korporatsiyalar tashkil topdi, korporativ boshqaruv modellari joriy etildi. Bugungi kunda jahondagi rivojlangan davlatlar amaliyotida korporatsiyalarni nazariy-uslubiy jihatdan o'rganish, ularni boshqarishda strategiyalarni tanlash, aksiyadorlik jamiyatlarini korporativ boshqaruv muammolarini kompleks tadqiq etish bo'yicha ko'plab amaliy ishlar amalga oshirib kelinmoqda.

Moliyaviy globallashuv sharoitida transmilliy korporatsiyalar jahon iqtisodiyoti va xalqaro moliya munosabatlari rivojlanishining muhim elementlaridan hisoblanadi. Ohirgi yillarda ularning jadal ravishda rivojlanishi jahon xo'jaliklari aloqalarining globallashuvida, kapital va ishlab chiqarishning baynalmillashuv jarayonlarida namoyon bo'lmoqda. Transmilliy korporatsiyalar jahon xo'jaligi aloqalarining barcha sohalarida faol ishtirokchi bo'lib hisoblanadi. Transmilliy korporatsiyalar bir tomondan jadal rivojlanib borayotgan xalqaro moliya munosabatlarining mahsuli, boshqa tomondan esa, mazkur munosabatlarga ta'sir etuvchi qudratli mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Transmilliy korporatsiyalar bu jarayonning asosiy harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. Ular bosh kompaniya va xorijiy filiallardan tashkil topgan xo'jalik birlashmalari hisoblanadi. Bosh jamiyat birlashma tarkibiga kiruvchi korxonalar faoliyatini ularning kapitalidagi ulushlariga (ishtirokiga) egalik qilish orqali nazorat qiladi. Transmilliy korporatsiyalarning xorijiy filiallarida bosh kompaniya - boshqa davlat rezidentining ulushi odatda aktsiyalarning 10% dan ortig'ini yoki ularning ekvivalentini tashkil qiladi.

2022 yil uchun transmilliy korporatsiyalar investitsiyalarining AQSHda 15%, Frantsiyada 20%, Buyuk Britaniyada 46%. Xalqaro [menejment](#), shu jumladan ishlab chiqarish va sotishni optimal tashkil etish, kompaniyaning yuqori obro'sini saqlash tajribasi. Ushbu turdagi samarali faoliyat manbalari dinamikdir. Ular odatda kompaniyaning aktivlari o'sishi va uning faoliyati diversifikatsiya qilinishi bilan ortadi. Shu [bilan birga](#), ushbu manbalarni amalga oshirish uchun zarur shart-sharoitlar asosiy kompaniyaning xorijiy filiallar bilan ishonchli va arzon aloqasi, xorijiy filialning qabul qiluvchi mamlakatning mahalliy firmalari bilan keng ishbilarmon aloqalari tarmog'i va ulardan mohirona foydalanish hisoblanadi. Shu bilan birga, transmilliy korporatsiyalar

haqiqatan ham o'z faoliyatining g'arazli motivlari bilan bog'liq bir qator salbiy ijtimoiy oqibatlarining manbai bo'lib qolayotganini ko'rmaslik mumkin emas. Bu bozor iqtisodiyoti va unda hukmronlik qilayotgan yirik kapitalning umumiy muammolaridan biri hisoblanadi.

Kichik biznes korxonalari milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Ular iqtisodiy o'sish, bandlik va innovatsiyalarni rivojlantirishga hissa qo'shadi. Kichik biznesni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan iqtisodiy nazariy asoslar, mikro va makroiqtisodiy omillar, shuningdek, amaliy masalalar ushbu sohadagi siyosatni shakllantirishda asosiy yo'nalishlar bo'lib xizmat qiladi. Davlat va xususiy sektor hamkorligi, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, tadbirkorlik madaniyatini rivojlantirish kabi masalalar, kichik biznesning o'sishiga yordam beradi va iqtisodiyotda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutq / Sh.M. Mirziyoyev. - Toshkent: O'zbekiston NMIU, 2016. – 56 b.
2. Ishmuxamedov A.E., Yusupov A.S. Milliy va jahon iqtisodi- yoti: darslik. – T., 2010 y. – 16-18 bb.
3. Jumayev N.X., Abduraxmonov O.Q. Jahon moliyaviy- iqtisodiy inqirozi: sabablari va uni bartaraf etish muammolari. – T.: Akademnashr, 2010. – 160 b.
4. Мировая экономика: учебник / под ред. Б.М.Смитиенко. – М.: Высшее образование, Юрайт-Издат, 2009. – 581 с.
5. Фаминский И.П. Глобализация – новое качество мировой экономики: учеб. пособие. – М.: Магистр, 2009. – 397 с.